

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 6 พฤษภาคม 2537

นักวิชาการกับสิทธิในการให้คำทำนาย

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ในรอบทศวรรษเศษที่ผ่านมา ผมได้รับเชิญให้เป็น 'โหรเศรษฐกิจ' ทุกปี หากมิใช่เป็นการบรรยายหรือการอภิปราย ก็เป็นการขอสัมภาษณ์จากหนังสือพิมพ์เศรษฐกิจฉบับต่างๆ โดยทั่วไปผมมักจะปฏิเสธคำเชิญเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเพราะผมไม่ต้องการเป็น 'โหรเศรษฐกิจ' แต่ส่วนสำคัญยิ่งกว่าเป็นเพราะผมไม่มั่นใจในความถูกต้องของคำทำนาย

ผมมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้เพียงกันว่า อัตราการจำเรี่ยเติบโตทางเศรษฐกิจในปีหน้าสูง 6% หรือ 8% เพราะการให้คำทำนายในลักษณะเช่นนี้มีโอกาสผิดพลาดได้สูง เนื่องจากมีปัจจัยที่คาดไม่ถึงอีกเป็นจำนวนมาก

สังคมมนุษย์มีความต้องการคำทำนายมาแต่บุรพกาล ไม่เฉพาะแต่คำทำนายส่วนบุคคล หากยังครอบคลุมถึงคำทำนายเกี่ยวกับสังคมด้วย สังคมที่ว่านี้อาจมีขนาดเล็กเท่าหมู่บ้าน หรือมีขนาดใหญ่เท่าประเทศ ศาสดาพยากรณ์จึงมีบทบาทหน้าที่ในสังคมมนุษย์แต่บุรพกาล ในขณะที่ศาสดาพยากรณ์ให้คำทำนายเกี่ยวกับสังคม 'หมอผี' ให้คำทำนายเกี่ยวกับหมู่บ้าน แต่ศาสดาพยากรณ์หรือหมอผีมิได้ทำหน้าที่ในการให้คำทำนายเท่านั้น หากทว่ายังชี้นำความเป็นไปของสังคมและหมู่บ้านอีกด้วย การให้คำทำนายและการชี้นำของศาสดาพยากรณ์และหมอผีหาได้มีรากฐานทางวิชาการสมัยใหม่แต่ประการใดไม่ หากแต่มีพื้นฐานจากคติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีประสพการณ์และไสยศาสตร์ โดยที่การให้คำทำนายและการชี้นำมักจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของศาสดาพยากรณ์และหมอผีด้วย

เมื่อมีการปฏิวัติความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งเน้นการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติและปรากฏการณ์สังคมด้วยการใช้ลำดับแห่งเหตุผลมากกว่าความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ ศาสดาพยากรณ์และหมอผีต้องลดบทบาทหน้าที่ลงตามลำดับ เนื่องจากผู้คนเริ่มตั้งข้อกังขาเกี่ยวกับคำทำนายและการชี้นำของศาสดาพยากรณ์และหมอผี ในเมื่อคำทำนายและการชี้นำเหล่านั้นมิอาจอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้

นักวิชาการสมัยใหม่เริ่มเข้าไปแทนที่ศาสดาพยากรณ์และหมอผี การปฏิวัติความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มีผลในการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในสังคม มนุษย์เริ่มปฏิเสธกระบวนทัศน์ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ อันเป็นกระบวนทัศน์ชุดที่เป็นพื้นฐานของคำทำนายและการ

ชี้แนะของศาสตราจารย์และหมอมือ เมื่อสังคมโดยยอมรับกระบวนการที่ตนที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น ศาสตราจารย์และหมอมือก็เริ่มหมดฐานะในสังคมนั้น ในสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์และหมอมือจะดำรงฐานะในสังคมไว้ได้ ก็แต่โดยการปรับกระบวนการที่ตนเองตามการเปลี่ยนแปลงในสังคม ข้อเท็จจริงที่ศาสตราจารย์และหมอมือมีฐานะในสังคมอย่างรวดเร็ว ย่อมแสดงให้เห็นว่า คนเหล่านี้ไม่สามารถปรับกระบวนการที่ตนเองทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมได้ เพราะการปรับกระบวนการที่มีใช้เรื่องง่าย ความติดขัดมิได้อยู่ที่ตัวศาสตราจารย์และหมอมือเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับการยอมรับของประชาชนในสังคมอีกด้วย ศาสตราจารย์และหมอมือที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการที่ตนในการให้คำทำนายและในการชี้แนะ ย่อมมีปัญหาในการอธิบายแก่ประชาชนว่า เหตุใดคำทำนายและการชี้แนะจึงแปรเปลี่ยนจากที่เคยให้ในอดีต แม้จะสามารถให้อรรถาธิบายได้ดีเพียงใด แต่ศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาสตราจารย์หรือหมอมือนั้นๆ ย่อมคลอนแคลนตามไปด้วย

นักวิชาการสมัยใหม่ทำหน้าที่แทนศาสตราจารย์และหมอมือทั้งในด้านการให้คำทำนายและด้านการชี้แนะ ความแตกต่างพื้นฐานมีแต่เพียงว่า นักวิชาการสมัยใหม่อาศัยหลักวิชาที่ยึดกระบวนการที่ยึดถือการใช้ลำดับแห่งเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์มิได้แตกต่างจากนักสังคมศาสตร์และนักมนุษยศาสตร์ในขั้นรากฐาน เพราะต่างก็ให้คำทำนายและการชี้แนะแก่สังคมเหมือนกัน ความแตกต่างมีแต่เพียงว่า ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์ให้คำทำนายและการชี้แนะเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ นักสังคมศาสตร์และนักมนุษยศาสตร์ข้องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของมนุษย์และสังคม แต่เส้นแบ่งประเภทของปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มีใช้เส้นแบ่งที่ชัดเจน เพราะปรากฏอยู่เนืองๆว่า นักวิทยาศาสตร์ข้ามพรมแดนไปให้คำทำนายและการชี้แนะเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ ความข้อนี้เป็นจริง สำหรับนักสังคมศาสตร์และนักมนุษยศาสตร์ด้วย

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักวิทยาศาสตร์สามารถให้คำทำนายได้ว่า เมื่อไฮโดรเจน 2 โมเลกุลมีปฏิสัมพันธ์กับออกซิเจน 1 โมเลกุลภายใต้สภาวะการหนึ่งสภาวะการใด สิ่งที่ได้จากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ คือ น้ำ ในทำนองเดียวกับที่นักดาราศาสตร์สามารถให้คำทำนายได้ว่า เมื่อไรดาวหางฮัลเลย์จะโคจรผ่านประเทศไทย ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักวิทยาศาสตร์ สามารถชี้แนะประชาชนได้ว่า เมื่อเกิดสุริยุปราคา ไม่ควรมองสุริยุปราคาด้วยตาเปล่า เพราะจะทำให้เสียสายตา

คำทำนายและการชี้แนะเกี่ยวกับสังคมมนุษย์แตกต่างจากคำทำนายและการชี้แนะทางวิทยาศาสตร์ในขั้นรากฐาน เพราะคำทำนายและการชี้แนะเกี่ยวกับสังคมมนุษย์มีอาจเสี่ยงพันการใช้ดุลพินิจและค่านิยมส่วนบุคคล อีกทั้งเจือปนด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองของนักวิชาการ ผู้วิเคราะห์ คำทำนายและการชี้แนะเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมจึงก่อให้เกิดวิวาทะได้เสมอ เพราะความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มักจะไม่มีการทดลองที่ลงตัว แต่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์

จำนวนหนึ่งมีกฎเกณฑ์ที่ลงตัวและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับการก่อเกิดของน้ำและข้อชี้แนะเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพปราศจาก มิใช่เรื่องที่ต้องโต้เถียงกันอีกต่อไป

แต่คำทำนายและการชี้แนะทางวิทยาศาสตร์ที่ว่าปลอดภัยจากการใช้ดุลพินิจ คำนิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองส่วนบุคคลเสียทีเดียว เพราะความรู้ทางวิทยาศาสตร์จำนวนมากยังไม่ลงตัว ความรู้ที่ยังไม่ลงตัวเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดวิวาทะได้เสมอ ยิ่งการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับสังคมมนุษย์ชนิดที่ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียด้วยแล้ว ความไม่เป็นวิทยาศาสตร์ในการประเมินย่อมมีมากขึ้น เพราะการชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีกับผลเสียจำต้องใช้ดุลพินิจ คำนิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองส่วนบุคคลจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ความข้อนี้เห็นได้จากวิวาทะเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน และวิวาทะเกี่ยวกับการสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์

การให้คำทำนายและการชี้แนะหาใช่เอกลักษณ์ของนักวิชาการไม่ ราษฎรโดยทั่วไปย่อมมีสิทธิดังกล่าวนี้ เพราะเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยที่ผู้ปกครองยากที่จะลิดรอนได้ แต่การที่ผู้คนโดยทั่วไปแสวงหาคำทำนายและการชี้แนะจากนักวิชาการ ก็เพราะเชื่อว่านักวิชาการเป็นผู้ที่มีหลักวิชาการวิเคราะห์ และสามารถให้คำทำนายที่ถูกต้องแม่นยำได้ เมื่อไรก็ตามที่นักวิชาการให้คำทำนายและการชี้แนะที่ผิดพลาด ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อนักวิชาการนั้นย่อมเสื่อมถอยลง หากความผิดพลาดเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก็จะไม่มีการฟังนักวิชาการคนนั้นอีกต่อไป

ความสามารถในการให้คำทำนายที่ถูกต้องแม่นยำ มิใช่เหตุผลประการเดียวที่สร้างศรัทธาในตัวนักวิชาการ ความประพฤติและอุดมการณ์ทางการเมืองของนักวิชาการนับเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญด้วย ผู้ที่มีความประพฤติเสื่อมทราม ถึงจะเก่งกาจสามารถเพียงใด ก็คงหาคนศรัทธาได้ยาก ประชาชนที่รักชาติรักประชาธิปไตยมักจะไม่ฟังนักวิชาการขายตัวที่สยบเป็นสมุนผู้ทรงอำนาจเผด็จการ นักวิชาการต้องพิสูจน์ตนเองดุจเดียวกับที่ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน

เมื่อศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ให้คำทำนายในเดือนพฤษภาคม 2535 ว่า เหตุการณ์การนองเลือดกำลังจะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมการสืบทอดอำนาจของผู้นำ รสช. พร้อมทั้งชี้แนะหนทางในการหลีกเลี่ยงภาวะการนองเลือดนั้น นายแพทย์ประเวศได้ทำหน้าที่นักวิชาการผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ซึ่งต้องการเห็นसानติสุขในบ้านเมือง แต่ผู้นำ รสช. เวลานั้นซึ่งแวดล้อมด้วยนักวิชาการและนักการเมืองสอพลอหาได้ฟังคำทำนายของนายแพทย์ประเวศไม่ เหตุการณ์นองเลือดได้เกิดขึ้นจริง และผู้นำ รสช. ต้องสูญเสียอำนาจตามกฎหมายแห่งกรรม

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ให้คำทำนายในเดือนมีนาคม 2537 ว่า เหตุการณ์นองเลือดกำลังจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งจากความขัดแย้งในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ สังคมไทยฟังคำทำนายของนายแพทย์ประเวศมากขึ้นกว่าเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 เพราะอย่างน้อย

ที่สุด นายแพทย์ประเวศได้พิสูจน์ความแม่นยำในการทำนายมาแล้ว กระนั้นก็ตาม ชนชั้นปกครองไทยในปี 2537 มิได้แตกต่างจากปี 2535 ที่มุ่งแต่การยึดกุมและยึดแย้งอำนาจ โดยหารับฟังคำทำนายของนายแพทย์ประเวศไม่ มีหน้าซ้ำยังขาดความจริงใจในการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น หากแต่อาศัยกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญในการเล่นการเมือง

แม้ชนชั้นปกครองจะไม่รับฟังคำทำนายของนายแพทย์ประเวศ แต่ก็ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ นายแพทย์ประเวศเช่นเดียวกัน ความข้อนี้นับว่าแตกต่างจากกรณีที่นายธีรยุทธ บุญมีออกมาเตือนด้วยเนื้อหาเดียวกันว่า สภาพการณ์ในปัจจุบันละม้ายคล้ายคลึงกับช่วงก่อนเดือนตุลาคม 2519 พลันที่คำทำนายของนายธีรยุทธปรากฏสู่สาธารณชน บรรดา ส.ส. และวุฒิสมาชิกต่างพุ่งหอกใส่ นายธีรยุทธ พร้อมทั้งกล่าวหาว่า นักวิชาการกำลังใช้มีอบข่มขู่รัฐสภาให้แก้ไขรัฐธรรมนูญตามที่ต้องการ

เมื่อนายฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ ให้คำทำนายว่า สภาพการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันอาจนำไปสู่สภาวะรัฐประหาร ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจอย่างยิ่ง นายฉลองภพก็กลายเป็นเป้าหมายทางการเมืองอย่างที่เขาใจได้ไม่ยาก แม้ว่าคำทำนายของนายฉลองภพเป็นสิ่งที่อยู่ในใจของนักวิชาการและประชาชนจำนวนไม่น้อย ขุนศึกหลายต่อหลายนายกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า บัดนี้ทหารพัฒนาแล้วและเป็นประชาธิปไตยแล้ว การรัฐประหารจะไม่เกิดขึ้น พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ถึงกับกล่าวว่า สถานการณ์ยังไม่สุกงอมพอที่จะมีการรัฐประหาร แต่ใครเล่าจะหลงเชื่อคำทำนายของทหารที่ว่า ทหารจะไม่ทำรัฐประหาร ในเมื่อประสบการณ์ในอดีตล้วนแล้วแต่ตรงกันข้ามกับคำทำนายดังกล่าวนี้ ขุนศึกที่เปล่งมธุรสวาจาว่า 'ผมจะไม่ไว้ดรอยเท้าท่าน' ก็เคยปฏิบัติภารกิจโค่นล้มอำนาจ 'นาย' มาก่อนแล้ว

ปฏิกิริยาที่ผู้นำพรรคประชาธิปัตย์มีต่อคำทำนายของนายฉลองภพนับว่าน่าสนใจยิ่ง เพราะแทนที่คนเหล่านั้นจะรับฟังคำทำนายด้วยความพิเนจพิเคราะห์ กลับมีปฏิกิริยาโต้ตอบที่รุนแรง บางคนถึงกับก่นด่าในทำนองว่า ผู้ที่ให้คำทำนายถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดการรัฐประหารเป็นผู้ที่ต้องการโค่นล้มระบอบประชาธิปไตยเสียเอง โมหจริตทำให้ผู้นำพรรคประชาธิปัตย์ไม่สำรวจความผิดพลาดในการบริหารราชการแผ่นดินของตนเอง ระบบการให้เหตุผลดังที่กล่าวข้างต้นนี้ทำให้ได้ข้อสรุปต่อไปว่า ผู้ที่ให้คำทำนายถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดแผ่นดินไหวเป็นผู้ที่ต้องการเห็นความฉิบหายของบ้านเมือง และผู้ที่ให้คำทำนายถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดการนองเลือดเป็นคนกระหายเลือด การใช้ลำดับแห่งเหตุผลเยี่ยงทหารกเช่นนี้ผิดหลักตรรกวิทยาอย่างไร มิจำต้องจาระโน

ความผิดของนายฉลองภพในสายตาของผู้นำพรรคประชาธิปัตย์อยู่ที่การชี้้นำให้ยุบสภา ด้วยเหตุที่นายฉลองภพเชื่อว่า การยุบสภาเป็นมรรควิธีในการยึดอายุประชาธิปไตย

แต่ข้อชี้นำดังกล่าวนี้ขัดกับความต้องการพื้นฐานของผู้นำพรรคประชาธิปไตยที่ต้องการยึดกุมอำนาจการบริหารให้ครบกำหนด 4 ปี

ด้วยเหตุที่คำทำนายและการชี้นำเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมเจือปนด้วยอคติ ค่านิยม ดุลพินิจ และอคติส่วนตัวบุคคล ผู้ทรงอำนาจจึงเลือกรับฟังคำทำนายและข้อชี้นำเพียงบางชุด โดยไม่รับฟังชุดที่ขัดต่อเป้าหมายความต้องการและผลประโยชน์ของตนเอง ในประวัติศาสตร์ที่เป็นมา ผู้ทรงอำนาจมักจะเลือกรับฟังคำทำนายเกี่ยวกับความสดใสทางเศรษฐกิจ หากมีผู้หนึ่งผู้ใดชี้ให้เห็นด้านมืดของเศรษฐกิจไทย คนผู้นั้นจะกลายเป็นหมาหัวเน่าในสายตาของชนชั้นปกครอง และอาจถูกกล่าวหาอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นผู้ที่ต้องการเห็นความฉิบหายของเศรษฐกิจไทย

ด้วยเหตุที่ผู้ทรงอำนาจมีระบบตรรกวิทยาเช่นนี้เอง หน่วยราชการดังเช่นธนาคารแห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงแข่งกันให้คำทำนายเศรษฐกิจที่สดใส โดยที่ไม่เคยเผยแพร่ให้สาธารณชนได้ทราบ ว่าหน่วยงานทั้งสองใช้แบบจำลองอะไร และมีวิธีการประมาณการอย่างไร จนอดสงสัยมิได้ว่า หน่วยงานทั้งสองใช้วิธีการ 'ปั้นแปะ' แบบไทย ๆ ในการให้คำทำนาย

คำทำนายทางเศรษฐกิจของหน่วยราชการค่อยๆแปรสภาพเป็นการโฆษณาชวนเชื่อส่วนหนึ่งเพื่อเอาใจผู้นำรัฐบาล อีกส่วนหนึ่งเพื่อฉายภาพอันสดใสแก่นักลงทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศ หากหน่วยราชการยังไม่เปลี่ยนแปลงวิธีการให้คำทำนายไปในทางที่ใ้ภาพเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน ความน่าเชื่อถือของคำทำนายจะหมดสิ้นไปตามลำดับ ในไม่ช้าคำทำนายจะมีฐานะไม่แตกต่างจากคำสอพลอ

ด้วยเหตุที่การให้คำทำนายมีอาจปลอดภัยพ้นจากการใช้ดุลพินิจนั่นเอง นักวิชาการจึงสามารถใช้คำทำนายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล รวมตลอดจนการใช้เป็นเครื่องมือในการสอพลอได้โดยง่าย เพราะเพียงแต่เลือกให้คำทำนายและคำชี้แนะชุดที่สอดคล้องกับเป้าหมายความต้องการและผลประโยชน์ของผู้ทรงอำนาจทางการเมือง ก็สามารถเสวยสุขและมั่งคั่งด้วยทรัพย์สินศฤงคาร นักวิชาการหลายต่อหลายคนได้สร้างฐานะด้วยวิธีการเช่นนี้

นักวิชาการจะสามารถธำรงฐานะของตนในสังคมไว้ได้ก็แต่โดยการธำรงและเพิ่มพูนความเชื่อถือและศรัทธาของผู้คนในสังคมนั้น แม้ว่าการให้คำทำนายมิใช่เอกลักษณ์ของนักวิชาการ แต่นักวิชาการก็ต้องมีสำนึกทางมโนธรรมในการเตือนสังคมมิให้ตกสู่หุบเหวแห่งหายนภัย หากนักวิชาการมุ่งแต่ใช้วิชาความรู้เพื่อสอพลอผู้มีอำนาจ ในไม่ช้านักวิชาการก็ต้องสิ้นฐานะในสังคมดุจเดียวกับศาสตราจารย์และหมอผีในอดีต และคำทำนายของนักวิชาการจะไม่แตกต่างจากคำทำนายของหมอดูที่กล่าวถึง 'รัฐบาลอายุหมื่นปี' ดังปรากฏในยุครัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร